

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ परिसरातले पक्षी

योगेश वाडदेकर

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ

२०२५

परिसराचा आढावा

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ (Savitribai Phule University)
परिसर, शहराच्या मध्यभागी असलेले ४११
एकर जैवविविधता हॉटस्पॉट आहे.

- 18.5529 ° N 73.8352 ° E
अक्षांश-रेखांश
- समुद्रसपाटीपासून ५६० मीटर उंची
- विविध अधिवास समृद्ध पक्षिजीवन
- वृक्षराजी, गवताळ प्रदेश, जलाशय

परिसरात १५० हून अधिक प्रकारची झाडे:

- वड (वडावा वडावावरावडावा)
- पिंपळ (पिंपळ वडावावरावडावा)
- कडुलिंब (कडुलिंब वडावावरावडावा)
- काटेसावर (काटेसावर वडावा)
- अनेक शोभेची झाडे

दिवसाची वेळ

- पहाटे (सकाळी ६:००-९:००)
- दुपारनंतर (४:००-६:३०)
- मध्याह्न - शिकारी पक्षी
- संध्याकाळ - निशाचर प्रजाती

हंगामानुसार

- हिवाळा (नोव्हेंबर-फेब्रुवारी)
- पावसाळा (जून-सप्टेंबर)
- उन्हाळा (मार्च-मे)
- पावसाळ्यानंतर (ऑक्टोबर)

आवश्यक उपकरणे

- दुर्बीण (8:42 किंवा 10:42)
- क्षेत्र मार्गदर्शिका
- नोंदवही

उपयुक्त अॅप्स

- e-ट्रॉफी
- M-ट्रॉफी इनोवा ए
- B-ट्रॉफी

घार (रात्रीचा आढळणारा पक्षी)



Credit: Macaulay Library © Cornell Lab of Ornithology
ML45127481

आकार: घारीएवढा

स्थिती: अतिनेहमी आढळणारा स्थानिक

वैशिष्ट्ये: मोठा शिकारी पक्षी. काटेरी शेपटी आणि लांब पंख हे वैशिष्ट्य. पंख काळसर तपकिरी, तळाशी किंचित फिकट.

कुठे आढळतो: परिसरातील सर्वत्र

सवयी: उंच आकाशात गरगर फिरताना दिसते. लहान सस्तन प्राणी, पक्षी आणि मृत प्राणी खाते.

घरटे: डिसेंबर ते एप्रिल दरम्यान प्रजनन. उंच झाडांवर काढ्या-कच्यापासून घरटे.

काळा शराटी (Black Ibis)



Credit: Macaulay Library © Cornell Lab of Ornithology
ML609495675

योगेश वाडेकर (सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ)

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ परिसरातले पक्षी

२०२५

6 / 14

आकार: घारीएवढा

स्थिती: नेहमी आढळणारा स्थानिक

वैशिष्ट्ये: मोठा काळा पक्षी, मानेवर लाल पट्टा. लांब वाकडी चोच आणि डोक्यावरील उघडा लाल भाग ठळक.

कुठे आढळतो: परिसरातील मोकळ्या जागा, गवताळ प्रदेश आणि पाणवठे

सवयी: हळूहळू चालत शिकार करतो. लहान गटात आढळतो. कीटक आणि लहान प्राणी खातो.

घरटे: पावसाळ्यात प्रजनन. मोठ्या झाडांवर

बहिरी ससाणा (Peregrine Falcon)



Credit: Macaulay Library © Cornell Lab of Ornithology
ML303618951

आकार: घारीएवढा

स्थिती: दुर्मिळ हिवाळी पाहुणा

वैशिष्ट्ये: मोठा, शक्तिशाली ससाणा. वरचा भाग गडद करडा, खालून पट्टेदार. काळा 'मिशांसारखा' पट्टा विशिष्ट.

कुठे आढळतो: कधीकधी उंच इमारती आणि मोकळ्या जागांमध्ये

सवयी: वेगवान आणि चपळ शिकारी. हवेत भरारी मारून पक्षी पकडतो.

घरटे: परिसरात प्रजनन करत नाही; फक्त हिवाळी पाहुणा.

शिक्रा (Shikra)



Credit: Macaulay Library © Cornell Lab of Ornithology
ML126386591

आकार: मैनेपेक्षा मोठा

स्थिती: नेहमी आढळणारा स्थानिक

वैशिष्ट्ये: छोटा ससाणा, लाल डोळे आणि पट्टेदार छाती विशिष्ट. वरून करडा, खालून पांढरा, तांबूस पट्ट्यांसह.

कुठे आढळतो: परिसरातील वृक्षराजी आणि बागा

सवयी: लहान पक्षी, सस्तन प्राणी आणि कीटक खातो. खूप चपळ शिकारी.

घरटे: मार्च ते जुलै प्रजनन काळ. झाडांवर काढ्या-पानांचे घरटे.

पांढऱ्या छातीची पाणकोंबडी (White-throated Water Hen)



Credit: Macaulay Library © Cornell Lab of Ornithology

ML614444237

आकार: बुलबुलापेक्षा मोठी

स्थिती: नेहमी आढळणारा स्थानिक

वैशिष्ट्ये: मध्यम आकाराचा पक्षी. पांढरा चेहरा, गळा, छाती; गडद तपकिरी शरीर. चोचीजवळ लाल पट्टा.

कुठे आढळतो: परिसरातील पाणवठे आणि दलदलीचे भाग

सवयी: पाण्याजवळ राहते. कीटक, छोटे मासे आणि वनस्पती खाते.

घरटे: दाट वनस्पतीत घरटे.

ढोकरी (

पाण्याजवळ बगळा)



Credit: Macaulay Library © Cornell Lab of Ornithology

ML126568571

योगेश वाडेकर (सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ)

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ परिसरातले पक्षी

२०२५

10 / 14

आकार: मैनेपेक्षा मोठा

स्थिती: अतिनेहमी आढळणारा स्थानिक

वैशिष्ट्ये: मध्यम आकाराचा बगळा. तपकिरी शरीर, पांढरे पंख. पिवळी चोच आणि पाय.

कुठे आढळतो: परिसरातील पाणवठे आणि दलदलीचे भाग

सवयी: मासे, बेडूक आणि कीटक खातो. पाण्याजवळ बसून शिकार करतो.

घरटे: जून ते सप्टेंबर प्रजनन काळ. पाण्याजवळील झाडांवर घरटे.

रात्र ढोकरी (नाईट हरेट)



Credit: Macaulay Library © Cornell Lab of Ornithology
ML304986701

आकार: कावळ्यापेक्षा मोठा
स्थिती: दुर्मिळ स्थानिक

वैशिष्ट्ये: मध्यम आकाराचा बगळा. काळी टोपी, पाठ; करडे पंख; पांढरा तळभाग. लाल डोळे.

कुठे आढळतो: परिसरातील पाणवठे आणि दलदलीचे भाग

सवयी: रात्री सक्रिय. मासे, बेडूक आणि कीटक खातो.

घरटे: जून ते सप्टेंबर प्रजनन काळ.
पाण्याजवळील झाडांवर घरटे.

गवती बगळा (Cattle Egret)



Credit: Unknown - Unknown location Macaulay Library
© Cornell Lab of Ornithology ML608663702

आकार: मैनेपेक्षा मोठा

स्थिती: अतिनेहमी आढळणारा स्थानिक

वैशिष्ट्ये: मध्यम आकाराचा पांढरा बगळा.
प्रजनन काळात डोके, छाती, पाठीवर केशारी
पिसारे.

कुठे आढळतो: परिसरातील गवताळ भाग
आणि मोकळ्या जागा

सवयी: गुरांच्या जवळपास राहतो. कीटक
आणि लहान प्राणी खातो.

घरटे: जून ते सप्टेंबर प्रजनन काळ. वसाहतीत
राहतो.

छोटा बगळा (Little Egret)



Credit: Macaulay Library © Cornell Lab of Ornithology

ML168489091

योगेश वाडदेकर (सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ)

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ परिसरातले पक्षी

२०२५

आकार: मैनेपेक्षा मोठा

स्थिती: नेहमी आढळणारा स्थानिक

वैशिष्ट्ये: मध्यम आकाराचा शुभ्र पांढरा बगळा.
काळी चोच, काळे पाय, पिवळे पंजे.

कुठे आढळतो: परिसरातील पाणवठे आणि
दलदलीचे भाग

सवयी: मासे, बेढूक आणि कीटक खातो.
पाण्यात उभा राहून शिकार करतो.

घरटे: जून ते सप्टेंबर प्रजनन काळ. वसाहतीत
राहतो.